

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 06.12.2011, sp. zn. 30 Cdo 2729/2010, ECLI:CZ:NS:2011:30.CDO.2729.2010.1

Číslo: 47/2012

Právní věta: Zemře-li účastník řízení po účinném doručení rozsudku odvolacího soudu, avšak ještě předtím, než mu uplynula lhůta pro podání dovolání, běží jeho procesnímu nástupci znovu celá dovolací lhůta, a to ode dne, kdy mu byl řádně doručen rozsudek odvolacího soudu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 06.12.2011

Spisová značka: 30 Cdo 2729/2010

Číslo rozhodnutí: 47

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dokazování, Dovolání, Lhůty, Právní nástupnictví

Předpisy: § 107 odst. 2 o. s. ř.

§ 56 odst. 1 o. s. ř.

§ 56 odst. 2 o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O b v o d n í s o u d p r o P r a h u 4 r o z s u d k e m z e d n e 7 . 1 1 . 2 0 0 6 , v e s p o j e n í s u s n e s e n í m t é h o ž s o u d u z e d n e 6 . 1 2 . 2 0 0 6 , u r č i l , ž e p ů v o d n í ž a l o b k y n ě – I . P . j e v l a s t n í c í (v r o z s u d k u) o z n a č e n ý c h n e m o v i t o s t í , a d á l e r o z h o d l o n á h r a d ě n á k l a d ů ř í z e n í . P o p r o v e d e n é m ř í z e n í d o s p ě l k z á v ě r u , ž e k u p n í s m l o u v a , k t e r o u (j a k o p r o d á v a j í c í) d n e 2 2 . 3 . 2 0 0 4 u z a v ř e l a (p ů v o d n í) ž a l o b k y n ě s ž a l o v a n o u (j a k o k u p u j í c í) , a j e j í m ŝ p ř e d m ě t e m m ě l b ý t p ř e v o d v l a s t n í c k é h o p r á v a k p ř e d m ě t n ý m n e m o v i t o s t e m n a ž a l o v a n o u z a č á s t k u 8 0 0 0 0 0 K č , j e a b s o l u t n ě n e p l a t n ý m p r á v n í m ú k o n e m . Ž a l o b k y n ě t o t i ŝ t u t o s m l o u v u n e u z a v ř e l a v á ŝ n ě , c o ŝ b y l o d r u h é s m l u v n í s t r a n ě z n á m o ; s m l o u v a j e p r o t o v e s m y s l u § 3 7 o d s t . 1 o b č . z á k . n e p l a t n ý m p r á v n í m ú k o n e m . Z a t é t o s i t u a c e p a k ž a l o v a n á n e m o h l a s p ř e d m ě t n ý m i n e m o v i t o s t m i d á l e (p o p r á v u) n a k l á d a t (v z h l e d e m k z á s a d ě , ž e n i k d o n e m ů ž e n a j i n ě h o p ř e v é s t v í c e p r á v , n e ŝ m á s á m) .

K o d v o l á n í ž a l o v a n é M ě s t s k ý s o u d v P r a z e r o z s u d k e m z e d n e 1 0 . 4 . 2 0 0 8 z m ě n i l n a p a d e n ý r o z s u d e k s o u d u p r v n í h o s t u p n ě t a k , ž e p ř e d m ě t n o u u r č o v a c í ž a l o b u z a m í t l a r o z h o d l o n á h r a d ě n á k l a d ů ř í z e n í p ř e d s o u d y o b o u s t u p ň ů . O d v o l a c í s o u d „ ř í z e n í d o p l n i l (§ 2 1 3 o d s t . 2 a 4 o . s . ř .) o o p a k o v a n ý p ř e d n e s j e d n a t e l e ž a l o v a n é s p o l e č n o s t i R . K . a v ý s l e c h s v ě d k a J . Š . “ a p o t ě u z a v ř e l , ž e „ s k u t k o v ý z á v ě r o n e p l a t n o s t i . . . s m l o u v y p r o n e d o s t a t e k v ů l e ž a l o b k y n ě u z a v ř í t k u p n í s m l o u v u . . . n e n í o b s a h e m s p i s u p o d l o ŝ e n , p r o t o ŝ e ž a l o b k y n ě n e n a b í d l a ž á d n ý d ů k a z k j e h o p r o k á z á n í . “ S o u d p r v n í h o s t u p n ě „ n e s p r á v n ě v ý š e l p o u z e z p r o c e s n í h o t v r z e n í ž a l o b k y n ě o p ř ů b ě h u j e d n á n í a p o d p i s u s m l o u v y , a č k o l i v (t o) n i č í m p r o k á z á n o n e b y l o , o d p o r u j e (t o) o b s a h u l i s t i n y a p r o t i s t r a n a t o t o t v r z e n í p o p ř e l a . V

rozsudku také neuvedl, na základě jakých důkazů má skutkový stav za prokázán a uvedl pouze, že děj byl prokázán výpovědí žalobkyně, která věrně popsala, co se při podpisu předmětné smlouvy odehrálo. Pokud soud dále odkazuje na svědka JUDr. B. B., nemá jeho výpověď pro zjištění okolností sepsu smlouvy žádný význam, protože se jednání nijak neúčastnil, žádné osobní informace nemohl poskytnout a o věc se začal zajímat teprve mnohem později... Rovněž nesprávné je odůvodnění soudu, že skutkový závěr o nedostatku vůle žalobkyně dovodil z písemné smlouvy a jejího dodatku, protože nic takového ze smlouvy nevyplývá a soud ani neuvedl své konkrétní zjištění.“ Podle odvolacího soudu „K prokázání tvrzení žalobkyně nepostačuje ani dodatek smlouvy sepsaný pod názvem dohoda o zpětvzetí. Z tohoto dodatku naopak vyplývá, že mezi účastníky bylo domluveno, že ke zpětnému převodu nemovitosti na žalobkyni dojde v případě, že dluh bude vrácen do určeného data. Pro posouzení platnosti kupní smlouvy však z této dohody nelze dovodit důkaz o tom, že úmyslem žalobkyně bylo něco jiného, než uzavření kupní smlouvy a příslib prodeje při splnění podmínek.“ Odvolací soud neshledal neplatnost předmětné smlouvy ani pro jiné (žalobkyni v řízení tvrzené) okolnosti (ve smyslu §§ 37 39, § 49a) a „po přezkoumání všech listinných důkazů a doplnění řízení o další důkazy neshledal neplatnost smlouvy...“.

Z obsahu spisu vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu byl doručen (tehdejšímu) advokátu (původní) žalobkyně JUDr. L. Z. dne 2. 6. 2008 (viz připojená doručenko), který podáním doručeným soudem prvního stupně dne 8. 12. 2009, vzhledem k tomu, že dne 22. 6. 2008 žalobkyně zemřela, navrhl, aby soud prvního stupně ve smyslu § 107 odst. 1, 2 o. s. ř. rozhodl o tom, s kým bude v řízení (jako s procesním nástupcem žalobkyně) pokračováno.

Soud prvního stupně poté usnesením ze dne 1. 3. 2010 rozhodl, že namísto žalobkyně vstupuje do řízení jako její právní nástupce Ing. D. E. Toto usnesení nabylo právní moci dne 26. 3. 2010, přičemž rozsudek odvolacího soudu byl doručen advokátu žalobce dne 7. 4. 2010 (viz doručenko).

Dne 3. 6. 2010 podal žalobce (dále již „dovatel“) prostřednictvím svého advokáta dovolání proti shora označenému rozsudku odvolacího soudu, jehož přípustnost dovozuje z § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a uplatňuje v něm dovolací důvody ve smyslu § 241a odst. 2 písm. a) a odst. 3 o. s. ř. Mimo jiné vytýká odvolacímu soudu, že přistoupil ke změně rozsudku soudu prvního stupně, aniž by zopakoval dokazování, na základě kterého soud prvního stupně zjistil skutkový stav věci. Dále také zdůraznil, že zjištěné skutečnosti odůvodňují skutkový závěr, že skutečnou vůlí (původní) žalobkyně nebylo uzavřít předmětnou kupní smlouvu, ale smlouvu o zajišťovacím převodu vlastnického práva ve smyslu § 533 obč. zák. O platný zajišťovací převod se však nejedná, neboť uzavřená kupní smlouva nemá potřebné obsahové náležitosti a pohledávku, která měla být takto zajištěna, neměla žalovaná za (původní) žalobkyni, nýbrž za jejím synem J. P. Odvolací soud pochybil, když přes výše uvedená skutková zjištění dospěl k závěru, že (původní) žalobkyně neprokázala, že její skutečnou vůlí nebylo uzavřít předmětnou kupní smlouvu. Dovatel v dovolání poukazuje na další okolnosti, z nichž dovozuje neplatnost předmětné kupní smlouvy, a závěrem navrhuje, aby Nejvyšší soud dovoláním napadený rozsudek zrušil a věc vrátil tomuto odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná ve svém písemném vyjádření k dovolání uvedla, že se plně ztotožňuje se závěry odvolacího soudu, který se podrobně zabývá a postupně vyvrací všechna tvrzení, která dovolatel (resp. jeho právní předchůdkyně) uplatnil(a) v řízeních před soudy obou stupňů. Navrhl, aby Nejvyšší soud dovolání dovolatele zamítl.

Vedlejší účastník na straně žalované se k podanému dovolání písemně nevyjádřil.

Nejvyšší soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud se předně zabýval otázkou, zda dovolání bylo dovolatelem podáno včas vzhledem ke skutečnosti, že rozsudek odvolacího soudu byl původní žalobkyni, resp. jejímu advokátu doručen dne 2. 6. 2008, to vše v situaci, kdy dne 22. 6. 2008 žalobkyně zemřela, o jejím procesním nástupci bylo rozhodnuto (pravomocně) dne 26. 3. 2010, rozsudek odvolacího soudu byl doručen (nynějšímu) dovolateli, resp. jeho advokátu dne 7. 4. 2010, přičemž dovolatel podal dovolání dne 3. 6. 2010.

Podle § 243c odst. 1 o. s. ř. pro řízení u dovolacího soudu platí přiměřeně ustanovení o řízení před soudem prvního stupně, pokud není stanoveno něco jiného; ustanovení § 92 a 95 až 99 a § 107a však pro řízení u dovolacího soudu neplatí.

Podle § 56 odst. 1 o. s. ř. lhůta neběží tomu, kdo ztratil způsobilost být účastníkem řízení nebo způsobilost jednat před soudem nebo u něhož bylo rozhodnuto, že musí být zastoupen svým zákonným zástupcem (§ 23).

Podle druhého odstavce téhož zákonného ustanovení jakmile v takovém případě do řízení vstoupí jiný účastník, zákonný zástupce nebo opatrovník účastníka, začíná jim běžet nová lhůta od té doby, kdy do řízení vstoupili.

V komentářové literatuře je citované procesní pravidlo interpretováno mimo jiné v tom směru, že ztratí-li např. účastník způsobilost být účastníkem řízení v době po účinném doručení rozsudku soudu prvního stupně, avšak ještě předtím, než mu uplynula odvolací lhůta, běží vůči jeho procesnímu nástupci znovu celá odvolací lhůta, a to ode dne, kdy mu byl řádně doručen rozsudek soudu prvního stupně (viz dílčí komentář k § 56 Z. Krčmáře v díle: Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200a. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 395). Tento právní závěr je třeba vztáhnout i pro dovolací řízení, tj. i na situace, kdy po doručení rozsudku odvolacího soudu účastník zemře, jako tomu bylo v daném případě. Za dané procesní situace proto správně soud prvního stupně vydal usnesení ve smyslu § 107 odst. 1, 2 o. s. ř. a správně rovněž doručil rozsudek odvolacího soudu právnímu nástupci (původní) žalobkyně, tj. dovolateli, resp. jeho advokátu. Vzhledem k tomu, že rozsudek odvolacího soudu byl dovolateli (jeho advokátu) doručen dne 7. 4. 2010, přičemž dovolatel (prostřednictvím svého advokáta) podal dovolání dne 3. 6. 2010, je třeba uzavřít, že dovolání bylo podáno v zákonné (dvouměsíční) lhůtě, tedy včas, a dále, že obsahuje zákonem požadované náležitosti.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) tedy po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a poté dospěl k závěru, že dovoláním napadený rozsudek je třeba zrušit a věc vrátit odvolacímu soudu k dalšímu řízení, a to z těchto důvodů.

Dovolatel v dovolání uplatnil a vymezil též dovolací důvod ve smyslu § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. při tvrzení, že odvolací řízení je zatíženo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Pochybení dovolatel spatřuje v absenci zopakování dokazování v odvolacím řízení. Této dovolací argumentaci nelze upřít opodstatnění.

Podle ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu jinou vadou řízení je i to, že odvolací soud vyšel z jiného skutkového základu než soud prvního stupně, aniž postupoval podle ustanovení § 213 odst. 2 o. s. ř. a zopakoval důkazy, na nichž založil svá zjištění soud prvního stupně, případně dokazování doplnil.

Podle ustanovení § 213 odst. 1 o. s. ř. odvolací soud není vázán skutkovým stavem, jak jej zjistil soud prvního stupně. Podle odst. 2 tohoto ustanovení odvolací soud může zopakovat dokazování, na základě kterého soud prvního stupně zjistil skutkový stav věci; dosud provedené důkazy zopakuje vždy, má-li za to, že je z nich možné dospět k jinému skutkovému zjištění, než které učinil soud prvního stupně. Podle odst. 3 tohoto ustanovení k provedeným důkazům, z nichž soud prvního stupně neučinil žádná skutková zjištění, odvolací soud při zjišťování skutkového stavu věci nepřihlédne, ledaže by je zopakoval; tyto důkazy je povinen zopakovat, jen jestliže ke skutečnosti, jež jimi má být prokázána, soud prvního stupně provedl jiné důkazy, z nichž při zjišťování skutkového stavu vycházel. Odvolací soud doplní dokazování o účastníky navržené důkazy, které dosud nebyly provedeny, ukazuje-li se to potřebné ke zjištění skutkového stavu věci; to neplatí jen tehdy, má-li být provedeno rozsáhlé doplnění dokazování a jestliže ke skutečnosti, jež jimi má být prokázána, dosud nebylo provedeno žádné nebo zcela nedostatečné dokazování (odst. 4 cit. ustanovení). Podle odst. 5 ustanovení při zjišťování skutkového stavu odvolací soud nepřihlíží ke skutečnostem nebo důkazům, které byly účastníky řízení uplatněny v rozporu s § 205a nebo § 211a.

I když ve smyslu ustanovení § 213 odst. 1 o. s. ř. a ustálené judikatury soudů není odvolací soud vázán skutkovým stavem, jak jej zjistil soud prvního stupně, neznamená to, že od skutkových zjištění, která soud prvního stupně čerpal z výpovědí účastníků řízení a svědků, popř. jiných důkazů, se může odvolací soud bez dalšího odchýlit. Pokud má pochybnosti o věrohodnosti výpovědí účastníků a svědků, na nichž soud prvního stupně založil své skutkové zjištění, musí tyto důkazy opakovat a popř. i doplnit (ustanovení § 213 odst. 2 o. s. ř.) a opatřit si tak podklady pro vlastní posouzení jejich věrohodnosti. Postup odvolacího soudu, kdy se odchýlil od skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně, aniž však dokazování sám zopakoval, není v souladu se zásadami spravedlivého procesu, neboť tímto odňal dotčenému účastníkovi reálnou možnost jednat před soudem, spočívající v oprávnění právně a skutkově argumentovat, v důsledku čehož došlo k porušení jeho základního práva zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Chtěl-li se odvolací soud odchýlit od skutkového zjištění, které učinil soud prvního stupně na základě v řízení provedených důkazů předloženými listinami ve spojení s výpověďmi účastníků řízení, bylo nutno, aby tyto důkazy sám opakovat a zjednal si tak rovnocenný podklad pro případné odlišné zhodnocení těchto důkazů (náleží Ústavního soudu České republiky ze dne 14. 9. 2007, sp.zn. [I. ÚS 273/06](#), in [www.nalus.usoud.cz](#)). Lze snad doplnit, že odvolací soud by nebyl povinen zopakovat dokazování, jednalo-li by se (pouze) o listinné důkazy [s výjimkou případu, pokud by měl za to, že je z nich možné dospět k jiným (pro rozhodnutí zásadně významným) skutkovým zjištěním, než která učinil soud prvního stupně] a dospěl-li by k závěru, že zjištění, která soud prvního stupně učinil z výslechnů účastníků řízení, svědků, znalců atd. jsou pro rozhodnutí ve věci (zcela) bezcenná, neboť nepředstavují právně významné skutečnosti pro právní posouzení věci (aplikaci příslušné právní normy na zjištěný skutkový stav); taková právní úvaha odvolacího by ovšem musela být v odůvodnění jeho písemného vyhotovení rozhodnutí zákonu odpovídajícím způsobem vyložena (srov. § 157 odst. 2 o. s. ř.). O takový případ se však v daném případě nejednalo (nutno ovšem doplnit, že v případě výslechu svědka JUDr. B. B. odvolací soud v odůvodnění rozsudku uvedl, proč by zopakování tohoto důkazu v odvolacím řízení bylo neúčelné).

Odvolací soud proto plně nedocenil skutečnost, že zásada vyjádřená v ustanovení § 213 odst. 1 o. s. ř. neznamená - zejména s přihlédnutím k zásadě přímosti a ústnosti - že by se odvolací soud mohl bez dalšího odchýlit od skutkového zjištění, jež soud prvního stupně čerpal z výpovědí nebo z přednesů účastníků řízení a svědků, a to především proto, že při hodnocení důkazů (§ 132 ve spojení s § 211 o. s. ř.) spolupůsobí vedle věcného obsahu výpovědi, který je zachycen, a často nepřiliš výstižně, v protokolu, i další skutečnosti, které - ač nejsou bez vlivu na posouzení věrohodnosti výpovědi - nemohou být vyjádřeny v protokolu o jednání (např. přesvědčivost vystoupení vypovídající osoby, plynulost a jistota výpovědi, ochota odpovídat přesně na dané otázky apod.). Ustanovení § 213 o. s. ř. je procesním projevem stěžejního principu občanského soudního řízení, podle něhož soudem prvního stupně zjištěný skutkový stav sice může doznat změn v důsledku odchylného hodnocení důkazů, které byly provedeny již soudem prvního stupně, je však nepřijatelné, aby odvolací soud jinak hodnotil důkazy, které sám nezopakoval (srov. např. rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 1966, sp. zn. [6 Cz 19/66](#), uveřejněný pod č. 64 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1966, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2000, sp. zn. [20 Cdo 1546/99](#), uveřejněný pod č. 11 v časopise Soudní judikatura, ročník 2001, ev. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2003, sp. zn. [21 Cdo 372/2003](#)).

Proto chtěl-li odvolací soud korigovat skutková zjištění, resp. závěr o skutkovém stavu věci, jež po provedení dokazování učinil soud prvního stupně, který na jeho podkladě dospěl k závěru, že předmětná kupní smlouva (ve stručnosti shrnuto z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně) je simulovaným právním úkonem pro absenci vážné vůle žalobkyně, kdy tato skutečnost byla žalované známa, a tedy neplatným ve smyslu § 37 odst. 1 obč. zák., bylo nezbytné, aby způsobem předvídaným v ustanovení § 213 odst. 2 o. s. ř. zopakoval tyto důkazy, měl-li za to, že je z nich možné dospět k jiným skutkovým zjištěním, než která učinil soud prvního stupně, případně aby zákonu odpovídajícím způsobem vyložil (§ 157 odst. 2 o. s. ř.), z jakých důvodů nebylo zapotřebí ten který důkaz, provedený v řízení před soudem prvního stupně, zopakovat (např. pro jeho zjevnou nadbytečnost, resp.

neúčelnost atd.). Takto ovšem - jak vyplývá z protokolů o jednání před odvolacím soudem - postupováno nebylo.

Z uvedeného je tedy zřejmé, že odvolací řízení je zatíženo (shora popsanou) jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Nejvyšší soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 2 věta za středníkem o. s. ř.) a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 o. s. ř.).